”Huonot tallitavat” Missä syy?

Huonot tallitavat eivät ole hevosen omaa syytä, vaan johtuvat sopimattomasta hoidosta tai ympäristöstä. Stereotyyppinen käyttäytyminen on hevosen tapa helpottaa stressiä tai selviytyä ahdistavasta tilanteesta. Tämä ei välttämättä ole nykytilanne, mutta tavat jäävät joskus pysyviksi, vaikka ympäristötekijät olisivatkin muuttuneet parempaan päin. Käyttäytymisongelmien hoidossa kannattaa keskittyä ongelmien alkuperäisen aiheuttajan poistamiseen.

Stereotypiat ovat toistuvia lähes samankaltaisia liikesarjoja, joilla ei ole selvää tarkoitusta. Oopiumin kaltaisten aineiden eritys lisääntyy stereotypian aikana ja saa aikaan hyvän olon. Hevonen tavallaan huumaa itsensä. Puun pureminen alentaa hevosen pulssia ja vähentää reaktioita ulkoisiin ärsykkeisiin. Paras tapa ehkäistä stereotyyppisen käytöksen laukeamista on järjestää hevoselle runsaasti ajankulua, riittävästi korsirehua, sopivaa seuraa ja mahdollisuus runsaaseen ulkoiluun.

Ranskassa tehdyn tutkimuksen mukaan stereotyyppinen käyttäytyminen vähentää myös hevosen oppimiskykyä. Stereotypiat eivät yleensä estä hevosen käyttöä ratsu- tai ravihevosena, mutta tällaiset hevoset vaativat enemmän aikaa oppiakseen uusia asioita.

Stereotyyppisestä käytöksestä ei pidä rankaista

Hevosta ei pidä rankaista käytöksestään eikä sitä ole myöskään tarvetta eristää muista. Yksin jättäminen vain pahentaa tilannetta. Vanhan uskomuksen mukaan esimerkiksi puunpureminen olisi tarttuva tapa, mutta kyse ei nykytutkimuksen valossa kuitenkaan ole matkimisesta. Jos samassa tallissa on useita stereotyyppisesti käyttäytyviä hevosia, syytä voi lähteä etsimään kyseisen tallin olosuhteista. Käytösongelmia voi aiheuttaa myös nälän tunne (usein liian vähäinen korsirehu) tai vaihtoehtoisesti liika energia (liika väkirehujen syöttäminen), jota hevosella ei ole mahdollisuus purkaa järkevällä tavalla. Stereotyyppistä käyttäytymistä esiintyy tutkimusten mukaan runsaammin sellaisten tallien asukeilla, missä hevosen ei ole mahdollista seurustella toisten hevosten kanssa ja missä korsirehun määrä on vähäinen.

Tutkimustuloksia stereotyyppisesti käyttäytyvien hevosten pihattoon siirtämisestä ei vielä ole olemassa, mutta tätä vaihtoehtoa kannattaa ainakin kokeilla. Asianmukainen pihatto saattaa tuoda helpotusta hevoselle, kun se pääsee käyttäytymään lajityypillisemmin.

Puun pureminen

Puun puremista kutsutaan myös imppaamiseksi. Hevonen ei välttämättä tarvitse ilman nielemiseen mitään tukipintaa. Tavallisinta on, että hevonen tukee impatessaan hampaansa jotakin pintaa, esimerkiksi karsinan ovea vasten ja röhkäisee ilmaa sisäänsä. Jos tämä yritetään estää, hevonen saattaa alkaa impata vaikkapa omaa etujalkaansa vasten ja jotkut hevoset osaavat impata ilman mitään tukea. Älä sorru virittämään karsinaan tai aitoihin sähkölankoja estääksesi hevosen aikeita. Nykysuositusten mukaan imppaamista ei pidä yrittää estää puunpurijan pannalla eikä kuonokopalla.

Mieti ennemminkin, mitä voisit hevosen ympäristössä muuttaa. Liiallinen tallissa seisominen ilman tekemistä ei ole hyväksi, joten ulkoilun lisääminen saattaa auttaa. Anna hevoselle runsaasti kuitupitoista pureskeltavaa ja kokeile, auttaako karsinanaapurin tai tarhakaverin vaihtaminen hevoselle mieluisaksi. Yksinolo ei ole hevoselle rentouttavaa, kuten ei myöskään epämieluisan lajitoverin seura. Olonsa uhatuksi kokeva hevonen voi yhtä lailla alkaa käyttäytyä stereotyyppisesti.

Puun pureminen voi olla myös vatsahaavan oire. Puun jyrsimistä ei pidä sekoittaa varsinaiseen imppaamiseen. Vaikkei tämäkään ole toivottujen tapojen joukossa, siihen ei liity ilman nielemistä. Puun jyrsiminen voi loppua, kun sivelet karsinan puuosat jollakin pahanmakuisella aineella. Vanha kansa käytti tervaa, mutta hevotarvikeliikkeistä löytyy nykyisin ihan tarkoitukseen suunniteltuja puremisenestoaineita. Puuta jyrsiville hevosille voi olla hyväksi viedä tarhaan esimerkiksi havuja tai kerppuja eli järjestää muuta pureskeltavaa. Myös vapaa heinäruokinta voi lopettaa puun jyrsimisen tarpeen.

Kutominen

Olonsa avuttomaksi tunteva hevonen voi alkaa myös keinuttamaan itseään puolelta toiselle, pään ja kaulan heilahtaessa liikkeen mukana. Hevonen pitää yleensä etujalkojaan harallaan ja tukijalka saattaa jopa nousta ilmaan heilumisen seurauksena. Tätä kutsutaan kutomiseksi. Tätä ilmenee useimmiten ruoanjakoaikaan tai hevosen jäätyä yksin. Älä yritä opettaa hevoselle kärsivällisyyttä tämän vuoksi, vaan ruoki turhautunut hevonen ensimmäisten joukossa. Jos hevonen kutoo yksin jäädessään, pyri välttämään näitä tilanteita esimerkiksi siirtämällä toinen hevonen sen lähistölle kaverin poissaolon ajaksi.

Vaikka hevonen kutoo yleisimmin karsinan oviaukossa, ei aukkoa kannata tämän vuoksi sulkea tai ripustaa sen reunoille esteitä. Kutominen jatkuisi joka tapauksessa karsinan sisällä. Kutomisen uskotaan aiheuttavan niskalihasten epätasaista kasvua, laihtumista ja väsymystä, jotka voivat huonontaa hevosen suorituskykyä. Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan karsinaan sijoitettu suurehko peili auttaisi vähentämään kutomista. Peilikuvan arveltiin osaltaan käyvän seuran korvikkeesta.

Hevosella voi ilmentyä myös muita pään pakkoliikkeitä. Pään heittely, kaulan venyttely pää vinossa, kielen ulos työntäminen ja huulien päristäminen voivat olla merkkejä turhautumisesta.

Kehän kiertäminen

Hevosen turhautuminen voi ilmetä myös sillä, että se kiertää pakonomaisesti ympäri karsinaansa tai joissakin tapauksissa ulkona pitkin aidanvierustaa. Hevonen tuntuu olevan tällöin täysin omissa maailmoissaan, silmät lasittuneina eikä huomaa välttämättä edes karsinaan tullutta ihmistä. Kehän kiertäminen on yleisempää kuumaluonteisilla hevosilla ja enemmän nuorilla ja hyväkuntoisilla yksilöillä. Kehän kiertäminen rasittaa hevosta niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Toisin kuin luulisi, raskas työnteko ei vähennä kehän kiertämistä, vaan hevonen jatkaa sitä väsyneenäkin.

Kehän kiertämisen syiksi on arvailtu mm. liian varhaista emästä vieroittamista tai sitä, että hevonen on varsana joutunut olemaan liian vähällä ulkoilulla. Jotkut hevoset tekevät sitä vain tietyissä tilanteissa, kuten odottaessaan ulospääsyä.

Helpota turhautuneen hevosen oloa

Edellä käsiteltyjen ”huonojen tapojen” lisäksi turhautunut hevonen voi oireilla myös lievemmillä tavoilla. Ruokahaluton tai karsinan perällä apaattisena seisoskeleva hevonen ovat varoitusmerkkejä samoin kuin väkivaltaisesti käyttäytyvä hevonen. Onpa tavattu myös itsetuhoisia hevosia, jotka saattavat esimerkiksi purra itseään tai potkia karsinan seiniä kovin ottein.

Koska stereotypiat harvoin aiheuttavat vakavaa vahinkoa hevoselle, on yleensä turhaa ja jopa vahingollista yrittää estää käyttäytyminen. Jos hevosta estetään toteuttamasta jotakin stereotypiaa, se voi hyvinkin kehittää tilalle toisen stereotypian. Käytöshäiriöihin ei ole olemassa täsmälääkitystä, mutta muutamia asioita huomioimalla hevosen olo saattaa helpottua ja näin ollen häiriökäyttäytyminen vähentyä. Vaikka edellä on korostettu ulkoilun merkitystä, ei pelkkä ulkoilu tee autuaaksi. Varsinkin ilman suojaa ulkoilu huonolla säällä voi olla hevoselle stressaavampaa kuin valoisassa, tilavassa tallissa seisominen. Kun hevosella on avara, ikkunallinen, puhdas ja riittävästi kuivitettu karsina, ollaan jo hyvällä alulla.

Lajitovereiden seura on hevoselle tärkeää, kunhan huolehditaan siitä, että seura on oikeanlaista. Vihamielisen lajitoverin kanssa tarhailu, varsinkin liian pienessä aitauksessa, voi olla hevoselle hyvinkin stressaavaa. Yleisesti ottaen laiduntaminen sopivassa seurassa, säänsuojan sisältävällä laitumella olisi hyväksi jokaiselle hevoselle.

Mieluinen tarhakaveri voi vähentää hevosen stressiä ja sitä kautta stereotyyppistä käyttäytymistä huomattavasti.

Minna Svartsjö

Lähteet: www.hevosyrittaja.fi, www.hevostietokeskus